

DOLENJEC

List za narodno prosveto in narodno gospodarstvo.

Uredništvo „Dolenjca“: Novo mesto
(Kandija št. 53) sprejema dopise in oglase.
Rokopisi se ne vračajo.

Izhaja vsako soboto, ako je ta dan praznik, pa dan poprej. „Dolenjec“
velja po pošti za celo leto 4 K, za pol leta 2 K. — Oglasi se računajo tri-
stopna petit-vrsta po 10 vin. za enkrat, za večkrat primeren popust.

Upravništvo „Dolenjca“ v Kamniku
sprejema naročnino. — Na naročbe brez
istočasno vpslane naročnine se ne ozira.

O naših društvih.

„Prosveta je pot h kreposti in sreči.“ Najnavadnejša sredstva, s katerimi se širi med ljudstvom prosveta, so društva s knjižnicami, časopisi in predavanji. Društva so torej sredstva, s katerimi pripeljemo narod na višjo stopinjo izobrazbe, h kreposti in sreči.

Priznati si moramo, da je v tem oziru Dolenjska zelo zanemarjena in da jo v tem prekašajo pokrajine okoli nje. Zato se dogaja prepogosto, da je Dolenjec od svojih sosedov premalo spoštovan, da ga vsprejemajo tu in tam kot človeka manjše izobrazbe, ki si ž njim lahko vsak dovoli kako šalo. In vendar prav Dolenjeci gredo največ po svetu, bodisi kot romarji ali kupčevalci ali kot izseljenci. Godi pa se jim s tem, da jim očitajo omejenost, velika krivica, kajti našli bi lahko lepo število mož Dolenjcev, ki so delovali na kulturnem polju slovenskega naroda, čeprav, lahko trdimo, jih je razmeroma najmanj študiralo. Kdor je preštudiral dolenjsko dušo, vidi lahko nenavadno bistrotumnost, ki pa se skriva zaradi raznih vzrokov pod podobo zvitosti. Hoteli smo le reči: Dolenjec je nadarjen, treba pa mu je šole, ne samo šole v otroških letih, ampak tudi pozneje in ta šola je — društvo, teh pa — s pravimi cilji in poštenimi nameni — primanjkuje.

Okoli let 1870—80 so se po večjih krajih osnovali „čitalnice“, po manjših pa „bralna društva“. Njih namen je bil narodno probujenje. Kjer so bila ta društva, so dosegla vsaj deloma svoj namen. A sčasoma so propadla, vsaj na zunanje, če ne v resnici. Med tem pa so se množila „izobraževalna društva“ s svojim politično-agitatoričnim namenom, t. j. ta društva, združena v „socijalni zvezi“, so postala podlaga politične stranke na Kranjskem. Predno smo

zapazili, smo bili premreženi z veliko pajčevino. — Iz tega mora nastati nov klic, nova parola: Vzbudimo stara bralna društva in jih prenovimo v smislu ljudske prosvete, ustanovimo, kjer je količkaj mogoče, društvo s knjižnico in časopisi. Čitalnice po večjih krajih naj postanejo last naroda. Dober vzgled nam je dala v tem oziru Čitalnica v Kamniku in v Vipavi.

Posebne pomena pa so v takih društvih predavanja. Živimo v času elektrike, vse se izpreminja hitro, vse hiti naprej. Kjer ljudje ne čitajo in ne slišijo, kaj se godi in zakaj se godi to, zaostanejo hitro za veliko število let. Dolenjecem se očitata, da so za 100 let zadaj; naj pokažejo, da imajo zmožnost korakati z drugimi vred, a dajo naj se jim sredstva — in to so društva. Ta društva naj bi se zvezala med seboj ter se podpirala.

Dolenjsko čaka v nekaj letih velik gospodarski preobrat, treba je, da je na to pripravljena. Naj ne bo ravno Dolenjska politična igrača gotovih ljudij, ampak Dolenjec bodi na svoji zemlji svoj gospodar. To pa bo potem, če bō izobražen vsaj toliko, da bo znal ceniti svoje... Treba je dobrih gospodarjev, te pa bodo vzgojila društva. Ustanovljajmo torej društva, ki bodo širila prosveto med ljudstvo. Mnogokje se valjajo knjige, naj se iz njih snujejo knjižnice, da pridejo ljudstvu v roke. Treba je čitati več vrst časopisov, to vse ima lahko društvo. Da se resnica prav spozna, je treba čuti dva zvana, včasih pa še več. Pri tem se vedno lahko dobi predavateljev, ki bodo poročali o važnih časovnih vprašanjih. Narod ve, da je potrebno, da kaj izve; mnogo hvaležnih poslušalcev bi bilo, pa tudi, če jih je le nekaj, zadostuje, treba je namreč to stalno utrditi v narodu. Slovensko dijaštvo in učiteljstvo ima tu najlepše polje, torej na delo!

Smetanu ter snubiti Anko Smetanovo. Poleg tega je bila tisto leto Smetanka zelo pridna in radodarna, mnogo je dajala beračicam, ki so jo potem hvalile kot pridno gospodinjo in z materjo vred so tudi hvalile hčer, ker so se nadejale, da dobe potem, ko Smetanka o tem izve, zopet kaj dobrega iz njenih rok.

V nedeljo je Smetanka po prvi maši postajala zelo dolgo z ženskami pred cerkvijo, pogovarjala se je o gospodinjstvu, hvalila se je, koliko so pridelali in priredili in je ob enem hvalila Anko, češ, da njej, stari, ni treba več delati, ker mesto nje vodi Anka vse gospodinjstvo, da Anka tudi vse kuha in da je sploh Anka pripomogla, da je pri hiši vse v najlepšem redu.

To je bilo torej že znamenje za vse tiste, ki so se za stvar zanimali, da se nekaj pripravlja. Posebno pa se je to dalo sklepati iz tega, ker je Anka imela tisto leto več novih oblek in je hodila zato v cerkev z zgornje strani skozi vas, kjer so po navadi stali fantje.

Taka so bila torej znamenja, da se pričakuje nekaj posebnega.

Seveda se je s takimi novicami raznesla tudi govorica, ki so si jo gotovo izmislile nevoščljive sosede, matere in dekleta, da namreč

Nesimo med narod prosveto! Ker pa to pojedinec ne more, združimo se v društva, ki bodo nam stalno središče ljudske izobrazbe, ki bodo nam sredstva za razširjanje prosvete, ki je pot h kreposti in sreči.

Križem sveta.

Velika eksplozija na vojni ladji. Na braziljanski križarki „Akvidabon“ pripetila se je v noči 21. t. m. v malem pristanišču Jakokanga (južno od Rio de Janeiro) velika eksplozija, vsled česar se je ladja potopila in z njo vred 200 pomorščakov.

7 ljudi umorjenih. V okraju Zitavi je bilo 12. t. m. umorjenih 7 ljudi. Dozvednega morilca imenom Tomške, podjetnika kamnolomov so bili v pomanjkanju dokazov že izpustili iz preiskovalnega zapora. Zopet na prostih nogah se je Tomške ob priliki, ko se je govorilo o nekem drugem morilecu, proti nekemu delavcu, kateremu je vse zaupal, izrazil: „No, ta je pa neumno naredil. Jaz sem bil bolj previden, kajti svoje žrtve sem bil polil s petrolejem in tako se mi ni moglo ničesar dokazati.“ Ker pa njegov dozdevni „kamerad“ ni bil nihče drugi nego nek tajni policist, kateri je v delavca preoblečen zasledoval še vedno sumljivega Tomške-ja, so le-tega seveda vspričo njegove izjave zopet zaprli.

Pomnožitev orožništva in vojaštva na Češkem. Na Češkem se je pred kratkim orožništvo zdatno pomnožilo. Vršile so se večje izpremembe v posameznih okrajih in pomnožilo se je število orožniških poveljstev od 22 na 25. S 1. majem t. l. pa se pomnože tudi posamezne postaje in sicer za število 44 poleg še dveh novih poveljstvenih oddelkov. Po došlih novejših poročilih pa nameravajo tudi vojaštvo zdatno pomnožiti. Ta pomnožitev je sicer sedaj še na

ni vse tako, kakor se kaže pri Smetanu, da je celo dolg na posestvu, in poleg vsega so šepetale ženske čisto na glas o nekem Goretovem, ki je bil spomladi cele noči lazil okoli Smetanove hiše, ki so ga bili celo nekoč vasovalci našli, ko je lezel skozi okno, ki ni bil nič prida človek in bi bil že zdavnaj v Ameriki, če bi imel denar...

Take stvari so šepetale ženske med seboj in so jih govorile rade posebno tam, kjer je bilo upati, da jih bo slišal Anton Zametov. Najbolj rade so to govorile tiste beračice, ki jih mati Smetanova ni bila bogato obdarovala. Vse to se je pripovedovalo po starem pregovoru: če hočeš, da te hvalijo, umri; če hočeš, da te grajajo, se ženi.

Vkljub temu, da so se govorile te govorice in novice, da so jedni hvalili bogastvo in Anko, drugi pa tajili, da ni tako ter poleg tega vedno nosili na dan one stvari o Goretovem, so vendar že cel predpust v vasi pričakovali snubačev, kajti pravili so, da ima Anton Zametov za take reči gluha ušesa in da niti poslušati noče, kar pripovedujejo.

Vendar je pretekel že skoraj cel predpust in prišli so že tisti dnevi, ki jih pozdravi ded s pipo v ustih na peči, češ zdaj bo kmalu boljše,

Naredili so...

Navadna povest za predpust. Ivan Lah.

I.

V nedeljo popoldne, ko je solnce že šlo na zapad in je sneg po vasi začel zopet zmrzovati, da je škripalo pod nogami, ker je bil zavel mrzel veter s severa, je čakala vsa vas, kdaj pridrče seni s snubači po cesti. Vedeli so vsi, da pridejo k Smetanu snubači, kajti o tem so govorile že o žetvi ženjice na njivi, v jeseni so se o tem pogovarjali, ko so ružili turšico in cel advent in v tihih božičnih praznikih so iz različnih znamenj sklepali, ali so prav uganili, ali ne.

In vse je kazalo, da je res tako. Sklepati se je dalo to iz tega, ker je Smetan mnogo hodil po semnjih z lepo rejeno živino in je potem vselej, naj je že prodal ali ne, tam ali pa v gostilni ob cesti govoril o svojem bogastvu in o posestvu ter vselej pil skupaj z mešetarjem Jožonom, ki je že mnogo volov sparil in mnogo ljudij spravil skupaj v zakonski jarem, in po naključju ali pa z namenom je Smetan vselej sedel pri isti mizi z Antonom Zametovim, ki je, kakor so vsi iz tega in iz podobnih stvari uganili, imel namen pred pustom se oglasiti pri

papirju raznih novin in stoji pred uresničenjem še velik „?“. Kljub temu pa so tudi te vesti same že jako značilne za razmere na Češkem. Gotovi krogi so namreč v strahu, da zna narodno jako razvita Češka nevarno vskipeti, ako volilna preosnova za Čeha neugodno izpade. Glede pomnožitve vojaštva torej vsekakor velik — „?“ . . .

Izgredi v Hamburgu. V večini naših ameriških izseljencev dobro znanem Hamburgu — nemško mesto s samostojno meščansko ljudovlado — je prišlo dne 17. t. m. do prvih krvavih izgredov med delavci-demonstranti in policijo. Meščani so zborovali o volilni reformi za senat, v katerem nadvladuje večina bogatašev. Vodstvo socialistov je odredilo cestne demonstracije, katere pa je vlada prepovedala. Vsled tega začeli so štrajkati pristaniški delavci, kojim so se pridružili tudi železniški uslužbenci in poulični mob. Prišlo je do resnih rabuk in klanja med policijo in delavci. Več oseb je bilo ubitih in ranjenih.

Novi predsednik francoske republike. Kakor že poročano, je dobila francoska ljudovlada dne 17. t. m. novega predsednika. Emil Loubet je po sedemletnem vladanju odstopil. Klement Armond Fallières, s 449 proti 371 glasovi novoizvoljeni predsednik je bil rojen 1841 v južni Franciji, kot sin sodnega pisarja. Kot dijak se je slabo učil in s težkočo se je povzpел do odvetnika. Ko je bil l. 1876 izvoljen v zbornico, pomagal je strmoglaviti tedanjo vlado maršala Mac Mahoma. Od tedaj mu je bila sreča mila, čez tri leta pozneje je postal državni podtajnik, leta 1882 pa že minister za notranje zadeve in leto pozneje celo ministr. predsednik. Leta 1890 je bil voljen v senat in 1899 prevzel je v predsedstvu senata mesto Loubeta, ki je bil tedaj izvoljen na čelo republike. Tako se je iz nizkega povzpел do najvišjega mesta mogočne francoske države.

G. Luka Svetec, c. kr. notar v Litiji in ustanovitelj družbe sv. Cirila in Metoda praznuje letos svojo 80 letnico. Upamo, čil in zdrav, kakor ga nam je nebo do danes ohranilo!

Zavedne Dolenjke! Predno še o tem slavju podrobneje spregovorimo, izražamo že tem potom svojo iskreno željo, da se tudi ve dostojno pripravite za ta za zgodovino novo probujenega slovenskega naroda velevažni dan. Izrazom udane spoštljivosti ozrite se nanj kot na velikana, ki je v temine narodove noči prvi zasvetil s plamtečim ognjem svojega rodoljubja, ter vdahnil življenje naši prekornisti družbi sv. Cirila in Metoda. On je duševni oče vaših vseh 37 ženskih podružnic širom slovenske zemlje, in ve slovenske hčere dolžne ste, da mu položite na ta dan venec, spleten s cvetkami vašega iskrenega spoštovanja. Vaše sovrstnice in sobojevnice za slovenski prapor tam na daljnem jugu, na obali Adrije slovanske mu ta venec

ko pride post, tisti dnevi, ki prineso vsem tistim, ki so po leti sklenili možiti in ženiti se, ki so že v adventu na novi pratiki natančno pogledali, koliko je od božiča do pepelnice, največje skrbi, ko vidijo, da se zaželjeni predpust bliža svojemu koncu; tisti dnevi, v katerih očetje, ki imajo mnogo hčera, nejevoljno pokašljujejo pri peči, matere pa zamišljeno prebirajo pratiko. Govorilo se je vendar, da se bo Anton Zametov zaradi domačih razmer, ker mu manjka gospodinje, gotovo oženil še ta predpust.

Zato je čakala danes vsa vas, kdaj pridrče sani s snubači. Eni so čakali samo iz radovednosti, kakor je to navada po vaseh, drugi z nevoščljivostjo v srečo, posebno ženske matere in starejša dekleta, ki na Goretovega kar pozabiti niso mogle in so se čudile, kako more biti Zametov tako neumen, da se ženi pri Smetanu. Drugim pa je bilo vseeno, kaj in kako, dobro se jim je zdelo, da je kaj gibanja in škripanja po vasi, ko je ravno predpust in ni boljšega dela, ker tako se pred baližem zagradi in mora ženin nevesto odkupiti in tako se pride do pijače, kar je vendar boljše kot nič. (Dalje prih.)

že spletajo s tem, da nameravajo v kratkem prirediti v Trstu „Svetčev večer“ z zbrano zanimivim programom.

Sobojevnice Dolenjske metropole! Kar velja vsem vašim sestricam, to velja v prvi vrsti za vas — od katerih bi moral izhajati sredotočni ogenj slovenskega rodoljubja za celo Dolenjsko. — Kakor čujemo, nameravate začetkom prihodnjega meseca prirediti družbeno veselico v novomeški Čitalnici. Če ni še prepozno, premotrite, ali bi ne bilo mogoče ta večer strniti s tem slavljem, oziroma, kar bi bilo še umestneje, ta večer se vam nudi ugodna prilika, vdahnuti življenje novemu programu, vrednemu „Svetčevega večera“. Vsekakor je to vaša stvar, naša je bila le, vas pravočasno na to opozoriti. Nadejamo se trdno, da pomagajo naše srčne želje vskliti iz osrčja našega dolenjskega narodnega ženstva kakor tudi iz prsi dolenjskih rodoljubov ono nežno dično cvetje, iz katerega spleteni venec poklonimo spominu našega 80 letnega slavljenca kot krepkega slovenskega oratarja in ustanovnika družbe sv. Cirila in Metoda.

Našim naročnikom in somišljenikom!

Današnja številko, kateri priložimo položnice (nakaznice) v blagohotno vporabo, vpošljemo še vsem naslovnikom. Prihodnjo številko dopošljemo potem samo še naročnikom, t. j. tistim, kateri so že, oziroma kateri bodo naročnino še pravočasno vposlali. Dasiravno se lahko na list vsaki dan naroči, vendar je nujno želeti, da se to čim prej stori, ker se nam je treba po številu naročnikov ozirati na približno število nadaljnjih iztisov.

Kdor torej ne misli lista naročiti, naj ga blagovoli takoj vrniti. — Brez vsake hrupne reklame, brez vsake zvite agitacije je izšel „Dolenjec“ in takisto skromno nadaljuje tudi svojo novo neodvisno pot med vami. Kakor smo v prvi številki izrecno izjavili, ponovimo tudi danes: Vaša želja, Dolenjci, je rodila list, in zdaj ko je porojen, Vas veže tudi dolžnost, da list nadalje vzgojite kot krepkega zaščitnika in nevstrašenega boritelja na polju prosvete in narodnega gospodarstva. Kar je na nas ležeče, storili smo in storiti hočemo, kar je v naši skromni moči. Storit pa tudi vi vsi, katerim je resno ležeče, da list ne samo životari ob požrtvovalnosti nekaterih, marveč da se resno povspne do viška, za katerim edino stremljivo njegov vzvišeni cilj.

Somišljeniki! Vam veljajo še posebno te besede, uvažujte jih resno. Širite list, prižigajte vnemo zanimanja zanj zlasti med našim narodom, katerim je ponajveč namenjen. Podpirajte nas ne samo materijelno, marveč tudi z marljivim sodelovanjem. Le tako bo mogoče, da vstrezamo Vaši novi želji ter list še razširimo v več prilog, oziroma več strani.

Domače novice.

„Dolenjec“ pred sodiščem ali avstrijsko pravosodje. Proti odgovornemu uredniku „Dolenjca“ se je vršila dne 20. t. m. pri tukajšnji c. kr. okrajni sodnji tiskovna pravda zaradi obdolžitve prestopkov po §. 10. in 11. tisk. zakona. O tej zanimivi razpravi poročamo pod gorenjim naslovom prihodnjič.

+ Kanonik g. Josip Jaklič je v pondeljek 22. t. m. v kopelji nagloma umrl. Pokojnik je bil rojen leta 1841. v Laščah, nam Dolenjecem znan kot kaplan v Prečni in Trebnjem, pozneje kot župnik v Dolenji Vasi in Starem Logu. Od cesarja imenovan kanonikom je bil v novom. koleg. kapitelju od l. 1899. Sijajen pogreb je imel v četrtek dopoldne. Ranjki je bil blag duhovnik, mirnega značaja, dobrega, plemenitega srea. Večna mu luč!

Dol. pevsko društvo — nov odbor. Na zadnjem obnem zboru dne 13. t. m. se je osnoval nov odbor sledečih gg.: predsednik profesor Reisner; podpredsednik I. Kozina, sod. pristav; tajnik A. Küssel, avskultant; blagajnik J. Jakše, gost. sin; arhivar I. Grm, gimn. učit.; odbornik Edm. Kastelic, trgovec; namestnika: gg. dr. F. Kalan, avsk., in Ad. Grom, pom. urad.

Posledice ovadnštva. Iz dolenjske metropole smo prejeli: Pri nas je večno cveteči maj

najpodlejšega obrekovanja in najnižkotnejšega ovadnštva. Posebno gotovi nežni cvetovi nežnega spola negujejo pri vsi svoji krščanski ljubezni tudi še vročo ljubezen do svojega bližnjega, če ga treba namreč pokopati v nesrečo in žalost. Slučaj, ki se je zgodil svojčas na Šmihelskem pokopališču, ko so orožniki morali glasom grdega ovadnštva ustaviti pogreb neke ženske še pred grobom, se je doigral te dni tudi pri nas. Hčerka nekega uglednega meščana je imela nesrečo trpeti posledice svoje mlade ljubezni. Kratko pred porodom jo je „galantni“ ljubimec ostavil in odkuril v Ameriko. Slabotno dete je umrlo kmalo po porodu. Zlobni jeziki so takoj staknili, da je mati to dete zadušila. Temeljem teh podlih govoric se je uvedlo proti nesrečni materi preiskavo hudodelstva po § 134 k. z. Na dan 17. t. m. določeni pogreb se je preprečil, in odredila obdukcija (raztelesenje) na 18. t. m. Oba izvedenca, tukajšnja gg. zdravnika pa sta, kakor je bilo naprej videti, mogla le konstatirati, da je dete umrlo vsled ves čas trajajočega črevesnega in želodčnega katara — torej popolnoma naravne smrti. — Dobro bi bilo, če bi naš „Dolenjec“ o priliki resno spregovoril o našem ovadnštvu, upamo namreč, da se pred odločnim nastopom stavijo meje grdega ovadnštva in obrekovanja . . .

Vemo, da bo treba tudi v tem oziru vzeti veliko metlo in koronito pomesti tudi take smeti. Ne vemo pa še, kako je v obeh slučajih postopala pristojna oblast napram takim denuncijantom. Op. ured.

Občni zbor prostov. gasilnega društva v Kostanjevici. Dne 21. t. m. je imelo prostov. gasilno društvo kostanjeviško svoj III. redni občni zbor, kateri je bil polnoštevilno obiskan. Ob 4. uri popoldne otvori načelnik Bučar zborovanje ter konstatuje sklepčnost; nato pozdravi navzočega g. župana Globočnika, gg. odbornike in vse tovariše gasilce. Tajništvo poroča o delovanju društva v pretečenem letu ter omeni, da je društvo štelo 30 delujočih in 33 podpor-nih članov, dalje je imelo društvo 4 manjše in 2 vaji v večjem obsegu; sodelovalo je z uspehom pri enem požaru. Društveni odbor je imel 5 sej. Blagajništvo poroča o gnotnem stanju društva, navede podpore, katere je isto prejelo in sicer: od mestne občine kostanjeviške 500 K, od deželnega odbora kranjskega 200 K, mesečni doneski podpornih članov so znašali 352 K; vsem podpornikom se izreče javna zahvala. Pro-račun se sklone glede naprave gasilnega doma in stolpa ter poplačila dolga na gasilnem orodju in opravi. Temu slede še razni predlogi in navsveti, na kar otvori načelnik volitev odbora, v katerega so bili izvoljeni jednoglasno sledeči gospodje: Lavoslav Bučar, načelnik; Fran Kržičnik, načelnika namestnik; Ivo Erbežnik, tajnik; Valentin Uršič, blagajnik; Otmar Sever, Anton Pavčič, Fran Rabuse, odborniki; Fran Jankovič Fran Grajland, namestnika. Novoizvoljeni odbor se nato zahvali za zaupanje gasilcev, na kar se občni zbor zaključuje.

Stanovanje hišnika na dež. kmetijski šoli. Pod tem in sličnim naslovom smo dobili ne samo od ene, marveč od več strani Novega mesta in Kandije, obširna poročila o vlažnem in nezdravem, vsem zakonito določenim zdravstvenim predpisom kljubujočim razmeram v stanovanju hišnika na dež. kmet. šoli na Grmu. Če ni res sila potreba, nočemo netiti razporov in prepira, in želimo, da vodstvo tega zavoda takoj vse potrebno ukrene, da dobi hišnik stanovanje, kakoršno se v 20. stoletju civiliziranemu človeku spodobi. Upamo, da naše odkrite želje niso vodene kaplje v Krko, o čemer se bomo prepričali, kadar si bomo ta zavod sploh s stališča narodnega gospodarstva natančno ogledali. Toliko dotlej v dobrohotno uvaževanje!

Dunajski zobozdravnik dr. Weiss se je nastanil za dobo 2 tednov v hotelu Koklič, kjer ordinuje kakor iz inseratnega dela razvidno.

Ponesrečena ženska. V obližju Kočevja v vasi Cvišlerji splašili so se dne 18. t. m. konji z vozom z drvni naloženim in pri tej nevarni vožnji vlekli seboj ženo žganjekuharja Melea. Žena k nesreči še v nosečem stanu se je seveda nevarno pobila na rokah in na glavi in ko so jo nezave-

stno prinesli domov, je porodila mrtvega otroka. Da bi žena okrevala, je doslej malo upanja.

Kandijanski sejmi otvorjeni? Kakor se nam iz zanesljivega vira poroča, je preporno vprašanje glede kandijanskih sejmov v kratkem rešeno. Vsak četrtek se vrše običajni tržni, vsak četrtek sredi meseca pa veliki živinski sejm. Prvi sejem se otvori, kakor hitro vlada pooblasti viš. živinozdravnika kontrolnim organom tudi za te sejme. Te pooblastitve je že v kratkem pričakovati. Datum bo prijavljen na inseratnem delu „Dolenjca“ kakor tudi drugih slovenskih časopisov.

Kdo ve kaj o njem? Z Vavte Vasi se poroča: Jakob Vidic, 21 let star, pristojen v Vavto Vas št. 5, občina Šmihel-Stopič, je do danes neznan kam izginil. Zadnji čas je služil kot hlapec pri županu Vintar-ju v Hruševcu. Na dan novega leta je odšel od svojega doma z izgovorom, da si poišče drugo službo. Dne 2. januarja se je zglasil pri županstvu v Kandiji. Od tedaj pa do danes ni nobenega sledu o njem. Vidic je srednje rasti, rudečkastih las, škrofulozno vnetih oči. Njegova mati Urša Vidic je v velikih skrbih... Kdo ve kaj o njem?

Zadnji Antonov sejem dne 23. t. m. je bil z ozirom na vremenski vpliv bolj slabo obiskan. Tujih kupcev je bilo dovolj, živine primeroma malo; prešiči neznošno dragi, 1 krona do 1.04 K „živa vaga“. Kaj takega Novomesto še ni doživelo.

Podpirajte domača podjetja! Gospod Anton Hočevvar, tovarničar usnja v Novem mestu, je dobil pred kratkem umetni stroj za likalo podplatov domačega izdelka. Dolenjci-Slovinci, podpirajte domača podjetja Dolenjcev-Slovincov!

Nova postojnska jama v Kandiji. Kje se vidi, in kedaj se odpre?... Potrpljenje je božja mast!...

Sneg in zima pri nas in drugod. V petek 19. t. m. je nastalo toplo južno vreme, ki je prineslo dež in po noči obilo snega. Po noči je zmrznil sicer južni zneg, in drugi dan je padel na to skorjo nov, suh, po ledeni burji prirešen. V nedeljo je dopoldne prenehal, popoldne pa začel na novo in šele na sejmov dan zopet prekinil. Zadržuje ga huda ledena burja, kljub temu je na več mestih do 30 cm visok. Veliko snega je palo na Koroškem in okrog Dunaja. Koroški vlaki proti Dunaju so imeli velike zamude, ker so vsled hudega mraza popokali na več krajih železnični tiri. Nek naš rojak, ki je tedaj potoval iz Železne Kaplje v Möllthal, poroča, da je bilo že prve dni vremenskega prevrata 28° C mraza. Pri nas je dosedaj dosegel termometer k večjem 8° C pod ničlo, čez dan pa navadno 0° ali + 2° C. Čudni megleni pojavi dne 15—17. t. m. in pa vedenje naših ptičev in rib, so nam bili tudi to pot zanesljivi preroki velikega vremenskega prevrata.

Razne novice.

Prva ženska kot zdravnica v Ljubljani. Gdč. Leonora Jenko, hči ljubljanskega zdravnika g. dr. Ludovika Jenka je kot absolventinja petrograjskega vseučilišča vstopila kot hospitantinja na kirurški oddelku deželne bolnice v Ljubljani. Torej slovenske Dolenjke, zopet nekaj za Vas.

Slovinci, kupujte vžigalice sv. Cirila in Metoda. Homatije na Ruskem so povzročile, da se vžigalice v škatljicah („švedske“ in „varnostne“) podraže. Dasiravno smo v principu proti vsakemu podraženju, vendar v kolikor se te vžigalice nas Slovincem tičejo, nimamo nič proti temu, da se za nas Slovence magari desetkratno podraže. Slovinci! mi imamo svoje vžigalice, katerih cena ostane nespremenjena, podpirajte slovenske interese in kupujte le vžigalice sv. Cirila in Metoda!

Naša lepa Šmarješka dolina. Naprošeni smo, da se o priliki spomnimo tudi te po svojej naravni krasoti in še več po svojih toplih vrelih širom znane Šmarješke doline. Tej želji hočemo tem raje vstreči, ker so ravno naše oboje, zlasti pa še te dolenje Toplice še vse premalo znane, in ker je ravno namen listu v prvi vrsti gojiti domoljubje do svoje rodne zemlje in pospeševati narodno prosveto in gospodarstvo tudi

s tem, da dosedaj zanemarjene kraje javnim potom zvežemo s širšo javnostjo. To se pa doseže le z združenimi močmi. „Kamen za kamnom gradi palačo, zrno za zrnem tvori pogačo.“ Vsekakor pa hočemo vsaj mi storiti svojo dolžnost glede naše lepe Šmarješke doline, kakor hitro nam bo mogoče listu pridjati več prilog. Podpirajte nas in mi Vas bomo podprli!

Slovinci in Hrvatje v Ameriko. Pretečeni teden je prišlo 257 Slovincov v Ameriko. Dne 22. t. m. pa je šlo preko Gradeca po črti Hamburg—Amerika 200 Hrvatov. To so številke za izseljevanje našega naroda!

Tovarna na Savi pogorela. V nedeljo jutro ob 4. uri je nastal v tovarni kranj. obrtne družbe na Jesenicah oziroma na Savi velik požar, ki je uničil tretjino vse tovarne in sicer zgorela je cinkarija, žičarna, tovarna žebļev ter zaloga s približno 180 vagonov žebļev. Škodo cenijo nad pol milijona kron. Vničenih oziroma deloma raztopljenih je čez 200 dragocenih strojev in transmisijonov. Požar je vzel 500 delavcem vsakdanji zaslužek; večinoma so družinski očetja. Samei zapuščajo kraj nesreče, in gredo drugam iskat dela, a ubogi oženjeni delavci s svojimi družinami? Ogenj je nastal vsled vnetja osi (valjeca) v tovarni za žice. Pri gašenju je bilo več nesreč. Tovarna je bila zavarovana, pa vsekakor je to hud udarec za družbo samo in še večji za uboge delavce.

Nekaj zgodovine Dolenjske železnice. Prejeli smo: Glavni boj za zasluge pri zgradbi Dolenjske železnice je bržkone potihnil, zato menimo, da lahko v miru tudi mi navajamo nekaj zanesljivih utrinkov o zgodovini naše Dol. železnice. Za to pot začnemo s koncem in še brez navajanja drobnosti. Vojno ministrstvo oddel. 5 piše z dne 15. junija 1872 št. 1808 sled eče: „Rešuje tam. vlogo št. 113 se naznanja, da je državno vojno ministrstvo že pri prejšnjih slučajih priporočalo trgovinskemu ministrtvu načrt železnične proge Ljubljana—Novomesto—Karlovac nasproti načrtu proge preko Žužemberka, in da se bo na to tudi oziralo ob priliki vojn. tehn. revizije obeh načrtov.

Za vojno ministrstvo: A. Benedek, Gmjr.
Novi potresi. Sumljiva predznamenja 17. in 18. nas tudi to pot niso varala, kakor smo v zadnjem listu želeli. Takoj tisto noč proti jutru je bil potres deloma pri nas, deloma v Zagrebu ob enem in istem času namreč ob 4. 10—15 m. zj. Potres je bil bolj lahek, zatorej so ga pri nas le malokje čutili. Takisto se je pojavil tudi v noči 24. t. m. ob 12.10, bil je še mirnejši in krajši kakor prvi. Močnejši so bili na jugu in vzhodu. V Benkovacu so ga občutili dne 21. t. m. ob 9.46 m. zvečer. V Novi Cerkvi drugo jutro 22. ob 6ih zj. Predznamenja nadaljnega seizmičnega nemirja še vedno konstantno obstoje.

Ptiči in ribe vremenski proroki. Kadar pridejo — ob zimskem času — vrane blizo hiš, ali celo v večjih jatah posedajo po cestah in njivah, iščejo živeža, takrat in naj je tudi najlepše vreme, pravi naš kmet: „sneg bomo dobili“, ali „zima se bliža.“ Isto velja tudi o senicah, ščinkovcih in seveda tudi o naših gospodih vrabcih. Ti dosedaj vedno zanesljivi vremenski proroki so nam tudi zadnji vremenski prevrat že dva dni poprej naznanili. To ob neki priliki omenjajoč, nas je opozoril nek tukajšni star ribič tudi na ribe. Pred vsakim večjim vremenskim prevratom postajajo ribe posebno v večjih vodah silno nemirne in večkrat jih je kratko pred prevratom videti, kako se kar trumoma mečejo iz vode. To sta opazovala dva dni pred zadnjim snegom in burjo tudi dva tukajšna loveca, loveč ob bregovih Krke. Vprašala sta potem nekega ribiča iz Prečenske občine, ki jima je ta nenavadni pojav istotako razložil, kakor nam naš stari znanec ribiškega športa.

Orkani in burja. Za časa vremenskega prevrata so nastali zlasti po severni Nemčiji okrog Berolina in Hamburga strašni viharji, ki so včinili ogromno škode. Tudi v Čikagi je bil te dni tak hud vihar s točo in snegom, kakoršnih že dolgo ne pomnijo v Ameriki. Čikago je skoro popolnoma izločen od javnega prometa; brzozjavne žice so pretrgane, vlaki ne morejo voziti. Tudi v Reki divja strašna burja, takisto tudi preko Semeringa in v dunajskem okraju.

Konfiscirani utihotapljeni prašiči. Prejeli smo: Orožništvo v Ratežu je dne 18. t. m. konfisciralo nad 50 v Gabrju zasačenih, po dveh gonjačih iz okuženega ozemlja Jaska pritiranih prašičev v približni vrednosti 1800 K. Prašiči so do daljne ukrenitve državne oblasti pod varstvom županstva Brusnice. Gonjača sta v preiskovalnem zaporu okr. sodišča Novomesto. Posestnik prašičev je Pavel Rajakovič, Metlika.

To in ono.

Utrinki iz kmetijske vojne. „Ko so se za časa Maksimilijanove vlade l. 1503 vžgale prve nevarne iskre začetnih kmetijskih uporov, iz katerih je v l. 1513—16 izbuknil plamen pravcate divje vojne, je tudi oziroma je še posebno naša vzhodna Dolenjska zlasti ob kranjskem in štajerskem bregu Save veliko trpela. Posebno nevarno je bilo l. 1515. V Kočevskem okraju so se spuntali kmetje, ter ubili svojega graščaka Jurija Turna in njegovega oskrbnika Stržena. Ta upor je bil liki „Alarmsignal“ za vso ostalo Dolenjsko, deloma tudi Gorenjsko. Razširil se je preko Mokronoga, Rake, Turnski grad, Krško do Brezice in ob vzhodnem vnožju Uskokov proti Novem mestu. Tu so ga podpirali tudi nekateri Novomeščani. Združeni so naskočili grad Težka Voda, Mehorski grad, kjer so zlasti posebno grozovito pustošili in morili: Zmage pijani so naskočili in deloma tudi uničili Čušperk, Rako, Turnski grad, Mokronog, Boštanj, Rukenstanj in Mirno. Napadi na Ortnek in Ribnico so bili odbiti.“... Hvaležni smo dotičnemu gospodu, ki nas je opozoril na te žalostne utrinke, s katerimi nameravamo še večkrat osvetliti teme tistih toli opevanih „zlatih časov“, ko so se po naši opustošeni Dolenjski prepevale divje puntarske pesmi:

„Le vkup, le vkup; le vkup uboga gmajna!...“

Imena darovalcev k božičnici v Kandiji, prirejani pod vodstvom podpisanega. Darovali so velec. gospe in gospodje: Roza Kavčič 5 K, dr. Slančeva 4 K, mil. gosp. prošt dr. Elbert in trg. sotr. Koželj po 3 K, gospa Pöll, Vojska, dr. Schegula, Am. Meršolj, neimenovana, zaloga Reininghaus, Košiček, neimenovan, gospica Germ po 2 K, gospa pl. Fichtenau, M. Reisner, Skaličky, gdč. Detela, Seidl, neimenovana, Smola, gospa Poznik, Kalčič, Bühlmeier, Clarici, Hočevvar, neimenovana, Šuklje, Waupotič, A. Turk, Bloodek, Kessler, dr. Žitkova, gospodje Damiseh, Dolenc, Samida, neimenovani po 1 K, gg. Kenda in Vovk po 80 v., gospe Frančič, I. Kastelic, Sešek, Možina, Kočmur, Ahačič, Vencajz, Bučar, Pavčič, gdč. Umek, Mehora, in gg. Budna, Konda, Kopač, Bruner, Picsek po 60 v., ga. Dolenc, Recelj in Gorupič, gg. Guštin in Umek po 50 v., ga. Dergane, Pintar (Novo mesto), Globelnik, Zenko, Golia, gdč. Bervar in g. Rebeschini po 40 v., ga. Tirlik, Žabkar, Vodnik, Jacaz, Matoh, Walka, gdč. Kušljan, Rozina in gg. Sitar, Laknar, Jarem, Kastelic po 20 v., g. Žibre 12 v. Skupaj 75.02 K. V blagu za obleke in drugih darilih so darovali: gospe Kastelic, A. Murn, J. Appe, Jozefa Murn, Ana Drgane, Foršek, Guzelj, Wokač, gdč. M. Krč, gg. Edm. Kastelic, I. Morave, Krajec, K. Barborič. — Zaključek sledi. — Za to pot v imenu obdarovanih otrok najprisrčneje zahvalo vsem preč. darovalcem, kakor tudi neumornemu požrtvovanju veseličnega odbora in med tem posebno še gospodični Mimi Markovič in Angelici Plesec, dalje gospej Cibrovi, gdč. Receljevi in Gorupičevi kakor tudi g. Konrad Seifertu izreka

Franjo Pire, časnikar,

Vabilo. Učiteljsko društvo za šolski okraj Rudolfovo zboruje dne 8. februarja t. l. ob 1. uri popoldne v deški ljudski šoli v Rudolfovem. Poleg običajnih točk sta na vspejdu: I. Prememba §. 40., al. 2., novih društvenih pravil. II. Predavanje. Prof. g. Reisner: O prirodoslovnih poizkusih in uporabi aparatov v ljudski šoli. Ker bode predavanje jako zanimivo in je za prvo imenovanih točk potrebna dvetretjinska večina pravih udov, vabijo se ti, da se udeležite polnoštevilno! Zbirališče k skupnemu, neprisiljenemu obedu in prijateljskemu razgovoru: Hotel Koklič. Koleginje, kolegi! Zavedajmo se, složimo se! V slogi je moč.

Narodna prosveta.

Nova čitalnica in naša narodna zavest.

Prejeli smo iz Kostanjevice:

V našem mestu se snuje čitalnica. Dejstvo samo bi moralo vsakega rodoljuba navdati z odkritosrčno radostjo in svetim navdušenjem. In vendar ni tako. —

Kdor ima le količkaj ljubezni do lepe rodne zemlje, ljubezni do milega nam naroda, moral je prišedši v naše mesto žalovati nad to čudovito

narodno brezbriznostjo, nad to nerazumljivo narodno nezavednostjo, nad našo nenavadno narodno mlačnostjo. Zreti je moral dan na dan, kako se po naših gostilnah neguje „kulturna“ nemščina, kako se naše uradništvo, kar je narodnega, boji po uradih in v javnosti slovenske govornice, kako lomi deset narodnih mlačnežev nemščino na ljubo enemu nemškutarju, kako se pokori in klanja naše meščanstvo in naš priprosti narod par neznačajnim renegatom, opazovati je moral dan na dan, da jih je še mnogo tega prepričanja, da je slovenščina le za deklet in hlapce, in to opazovati pri uradnikih, katerih stariši niti nemščine zmožni niso in pri trgovcih, katerim so izključno slovenski kmetje nanosili lepe kopice svetlih kronc. Moral je opazovati, da ima naša za slovenstvo mrtva občina nje same vrednega predstojnika, ki govori slovenščino le s posli in pa pri občinskih sejah s kmečkimi odborniki.

In baš temu bo sedaj konec, vzkliknil bi idealist.

Čitalnica bo vzdramila našo narodno zavest, bo vzbudila naš naroden ponos, v okrilju čitalnice zbirale se bodo tukajšnje narodne družine v bratski slogi, čitalnica bo širila prosveto med priprostim narodom, učila bo, da je renegatstvo to, kar neznačajnost in da med poštenjaki ni mesta neznačajnejšem.

Da, tak bi moral biti namen vsake čitalnice, posebno pa čitalnice, ki naj bi se osnovala v našem mestu, kjer sta narodna brezbriznost in renegatstvo v najlepšem cvetju. A naša čitalnica se snuje pod takimi razmerami, da je že sedaj jasno, da ista ne bode spolnjevala tega vzvišenelega poklica.

Na sestanek, kjer naj bi se volil pripravljalni odbor, vabile so se osebe, o katerih je znano, da so vsenemškega mišljenja, da, celo taki, o katerih je znano, da so zaupniki „Südmärke“. In eden teh gospodov, ki ima vsaj to hvalevredno lastnost, da pove, kar misli, se je blagovolil izraziti, da je za čitalnico, če se ista osnuje na „internacionalni“ podlagi. Kako bi se to imenitno glasilo: internacionalna čitalnica v Kostanjevici! In pa praktična bi bila taka internacionalna čitalnica; vsaj bi imeli vstop vanjo tudi vsi tukajšnji japonci. — No, šalo na stran: osnuje naj se čitalnica na radikalno narodni podlagi, ali pa — ničesar!

Drugi moment, na katerega hočem opomniti pripravljalni odbor, je ta, da se namerava nastaniti ta naša čitalnica v gostilniških prostorih. Če želi kak gostilničar reklame za svojo gostilno, dela naj si jo na kakoršenkoli način, ni pa treba v take namene snovati čitalnic. Sicer je, menim, za vsako gostilno še vedno najboljša reklama dobra pristna dolenjska kapljica in pa dobra kuhinja. Da alkohol in alkoholizem nista sreča niti za naš narod niti za človeštvo sploh, to uvidi dandanes tudi še kdo drugi, nego samo abstinentje. — S tem je pa dana tudi že smer vsakemu modernemu izobraževalnemu društvu.

In tretji moment, na katerega hočem opozoriti pripravljalni odbor, je ta, da zahteva duh

časa, da se snujejo sedanja moderna narodna društva na kolikor mogoče široki podlagi. Dovoljen naj bo pristop vsakemu poštemu narodnjaku, ne glede na stan in omogoči naj se menj premožnim pristop s tem, da se za iste zniža ali jim sploh celo popusti članarina. Glavni namen našim narodnim društvom bodi širjenje narodne prosvete s predavanji, javnimi knjižnicami, predstavami etc. — zabavi bodi odkazano zadnje mesto.

S tem, da sem napisal te vrstice, sem spolnil svojo narodno dolžnost. Pripravljalni odbor tukajšnje čitalnice naj pa spolni svojo narodno dolžnost s tem, da te vrstice bere in jih uvaža. In če bo to storil, pozdravili bomo našo čitalnico ob njenem rojstvu vsi pravi rodoljubi z odkritosrčnim veseljem. H.

Belokrajina, nje prebivalci in njih šege.

(Dalje.)

Tako je končal stari ded. Zarezal se je prav po peklenko, da sem se ga skoraj prestrašil, in me svaril pred pošastmi, posebno pred Vukodlakom.

Pokazal mi je pot v selo, kjer sem čul v krčmi mnogo reči, ki so me jako zanimale. Pripovedoval je namreč neki možak o pošastih, izvržkih, coprnica in prikaznih, katere hočem v naslednjem popisati in omeniti jim pripisane nadnaravne moči in lastnosti.

V Vukodlaka verujejo kakor v Boga in sv. Elijo. Vukodlak (navadno se imenuje Volkodlak) je pošast s pasjo podobo, pa mnogo večja kakor pes. Ušesa ima dolga, prišpičena, na nogah nosi ostre kremplje. Poraščen je z gosto, sivo dlako in ni tako hudoben kot Pasjedlan, ki je njegov najbližji sorodnik in se razlikuje le v tem, da ga pokriva dolga rumena dlaka, kakor lisico. Vukodlak ima srednje dolg in malone gol rep, v katerem prikriva vso svojo moč in sovražstvo do ljudi. Te živali se klatijo ponoči v gozdu, podnevi pa ždijo v globokih jamah in premišljujejo hudobije ljudi. Vukodlak tuli kakor volk in jo briše po hrastju kakor stekel pes. Človeka ne požre, ampak mu odgrizne kak del v znamenje svojega sovražstva do božjih bitij. Pasjedlan pa joče kakor osamljena vdova in se klati blizu sel. Močan je, da ga cela cesarska vojska ne užene, silen in jak pa, da včasih v jezi puli hrastje in jih luča na streljaj daleč. Če se izgubi kako živinče, ga Pasjedlan razmesari ter mu iztrga srce iz telesa. Mesa ne požre, ampak popije le kri in raztrgano truplo pusti na mestu. Sam starec je pravil, da je našel že tako razmesarjeno živinče na gmajni in je poškopil z blagoslovljeno vodo, da se ne bi v bližino priklatil Vukodlak in požrl Pasjedlanove ostanke. Ako bi si drznil kdo odrezati tej pošasti rep, bi postal močan kakor Samson. Pasjedlan pa bi postal njegov suženj in bi mu bil pokoren. Vendar ima ukročena pošast grdo lastnost, da zalezuje gospodarja. In gorje mu, ki bi mu Pasjedlan zopet vzel rep. Staknil bi mu oči,

iztrgal srce in mu izsesal še živemu kri. Najbolje je, ako človek zakoplje rep na pokopališče pod križem in naredi nad njim velik krog, kajti tako zgubi pošast vso moč in ji drugič rep več ne zraste. In če se vstopi človek na božično noč od enajste do dvanajste ure v krog, in ne bi zbežal iz kroga, ko bi plesale krog njega peklenke pošasti, bi postal gospod vsega sveta, vsi peklenščaki bi mu bili pokorni in lahko bi se vzdignil zoper samega svetega očeta v Rimu.

Vukodlak tuli in laja, da često premoti loveca ali seljana. Po noči hodi v vas k ošabnim dekletom: kajti on se lahko spremeni v krasnega mladeniča ali v katerokoli bitje. Prigodilo se je, da je prišel v vas k zaročeni deklici in jo premotil s svojim sladkim govorjenjem. In ta deklica mu je potem porodila dvojčke, belega in kosmatega vukodlačka. Ko so ga spazili in lovili in podili po gozdu, se je spremenil v polha in zbežal v lukno pod zemljo. Čakali so ga dolgo in v mraku je prišla mravlja iz lukne. A niso jo zapazili in Vukodlak jim je ušel. Ko so se potem vračali domov po istem potu, je planil nenadoma med nje iz grmovja Vukodlak v svoji podobi in vse oklal. Kmetje so se le težko povrnili v selo vsi šantavi in krvavi. Po noči pa je zmanjkalo iz sela ono deklet in Vukodlak jo je odpeljal v svoj brlog. Tu je postala kmečka deklet njegova žena. Vukodlak se je klatil po celih sedmih dolinah in kradel v temnih nočeh zaljubljenim deklicam lišp in dragotine ter jih znašal svoji ženi. Nekoč pa so ga spazili, ko je na Krtniku ukrad zlat prstan ošabni grofici in skoro bi ga bili pobili, da se ni spremenil v zelenega loveca in jim ušel. Ko je prišel domov, je iz jeze ubil ženo in požrl belega sina. Drugi dan so našli v selu pred vratmi očetove hiše ubito Vukodlakovo ljubico z iztrganim srcem.

V farni cerkvi so potem vsako nedeljo brali črno mašo za nesrečno zaročenko. In ko je bil nekoč Vukodlak v cerkvi pri maši ter čul molitev za svojo ženo, je zatulil grozno in zdirjal iz cerkve. Izgubil je lastnost in ni se mogel več spremeniti v človeka. Tako je zbežal v goro in tam poginil lakote in jeze jadne smrti. Njegove kosti so skoprnele v bregu, zaklade pa hrani sin, ki je še bolj ljut, kakor je bil oče. Tako je končal kosmati Vukodlak, njegova ljubica pa pravijo, da je takrat zadobila mir in njena duša je prišla v nebo. (Dalje prih.)

V tem ravno na novo izhajajočem listu naznanjam, da sem sredi pretečenega leta **otvoril svojo**

odvetniško pisarno v Kostanjevici

in sicer v po domače imenovani

„Marokovi hiši“

Zastopanje prevzemam v vsakoršnih civilnih in kazenskih pravnih stvareh in izdelavam različna pisma.

Dr. Franc Prevc
advokat.

Dr. R. Weiss

zobozdravnik z Dunaja

ordinira

v hotelu Koklič

v Novem mestu.

Plombira po pristni dunajski metodi.

Zobe vleče brez bolečin.

Cene plombiranja kakor zobnega zdravljenja sploh zelo solidne.

Anton Hočevar

tovarnar usnja ~ Novo mesto

priporoča vsem p. n. trgovcem z usnjem svoj lastni izdelek

domačih podplatov

ter vsake druge vrste usnja.